

Duurzaamheidsbeleid

Datum: 19 december 2023
Kenmerk: 2023-004255

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	3
1.1	Lange termijn (maatschappelijke) waardecreatie als leidend principe	3
1.2	Duurzaamheidsrisico's	4
1.3	Een commitment aan de OESO-richtlijnen en UNGP's	4
1.4	Verklaring ongunstige effecten duurzaamheidsfactoren	4
1.5	Taxonomie & target duurzame beleggingen conform SFDR	5
1.6	Totstandkoming van het duurzaamheidsbeleid	5
2.	Thematische aandachtsgebieden	8
2.1	Klimaatverandering	9
2.2	Controversiële wapens	11
3.	ESG-integratie	12
4.	Impact investment	16
5.	Engagement	19
6.	Stembeleid en Corporate Governance	22
7.	Uitsluiting	24
8.	Transparantie	26

1. Inleiding

Stichting Pensioenfonds DSM Nederland ("PDN") vindt het belangrijk dat deelnemers van een goed pensioen kunnen genieten en dat ze dat kunnen doen in een wereld die goed leefbaar is voor iedereen. Duurzaamheid is daarom voor PDN een belangrijk onderdeel van de beleggingsfilosofie en een integraal onderdeel van de beleggingsbeginselen. PDN gelooft dat bedrijven die in de bedrijfsvoering rekening houden met duurzaamheidsmaatstaven op de lange termijn een beter risico-/rendementsprofiel hebben dan bedrijven die dat niet doen, zowel financieel als maatschappelijk.

1.1 Lange termijn (maatschappelijke) waardecreatie als leidend principe

PDN streeft via zijn beleggingen naar (maatschappelijke) lange termijn waardecreatie. PDN wil alle deelnemers nu en in de toekomst een goed pensioen bieden. Een pensioen waarvan ze kunnen genieten in een leefbare wereld.

Om lange termijn waardecreatie te realiseren en duurzaamheidsrisico's te beperken wordt ondermeer van de screenings- en research capaciteiten van externe dienstverlener Morningstar Sustainalytics gebruik gemaakt en van externe dienstverlener Columbia Threadneedle Investments ("CTI") voor het uitvoeren van het engagementbeleid en stembeleid.

Bij het hanteren van lange termijn waardecreatie als leidend principe worden de volgende uitgangspunten gebruikt:

- Beleggingscategorieën worden geselecteerd op basis van reële economische activiteiten en onderliggende waardecreatie;
- PDN hanteert absolute doelstellingen voor (over)rendement op de lange termijn;
- Bij de selectie van vermogensbeheerders, beleggingsfondsen of individuele titels houdt PDN rekening op basis van vooruitkijkende strategieën voor de lange termijn en maatschappelijke waardecreatie. PDN kijkt hierbij niet enkel naar rendementen behaald in het verleden;
- Mandaten en contracten met externe dienstverleners worden afgesloten met een voldoende lange looptijd;
- De beloning van externe dienstverleners is, waar van toepassing, gekoppeld aan prestaties over een voldoende lange termijn.

PDN verwerkt dit leidend principe van lange termijn waardecreatie in zijn beleid door de integratie van duurzaamheid en duurzaamheidsrisico's in alle beleggingscategorieën door middel van een aantal instrumenten. Deze instrumenten komen voort uit de strategische visie van PDN op duurzaamheid en kennen ieder een eigen beleid. Om de voortgang op de verschillende beleidsterreinen goed te kunnen meten zijn er prestatie-indicatoren gekoppeld aan ieder beleidsterrein. PDN meet op regelmatige basis de voortgang op deze prestatie-indicatoren. PDN streeft ernaar zijn duurzaamheidsprestaties voortdurend te verbeteren. PDN waarborgt de naleving van deze instrumenten door niet alleen bij het selecteren van individuele titels rekening te houden met duurzaamheid, maar ook bij het aanstellen van vermogensbeheerders en andere leveranciers van het fonds. PDN verwacht van zijn dienstverleners overeenkomstig zijn beleid en doelstellingen te handelen en streeft naar langjarige samenwerking teneinde de doelstellingen gezamenlijk te realiseren.

De 6 instrumenten welke de basis en structuur vormen van het duurzaamheidsbeleid van PDN zijn:

- ESG-Integratie
- Impact Investing
- Engagement
- Stembeleid en Corporate Governance
- Uitsluiting
- Transparantie

Deze instrumenten en het daarbij behorende beleid worden in hoofdstuk 3 t/m 8 van dit duurzaamheidsbeleid beschreven.

1.2 Duurzaamheidsrisico's

Een belangrijk onderdeel van het duurzaamheidsbeleid van PDN is de integratie van duurzaamheidsrisico's. Een duurzaamheidsrisico is het risico dat de waarde van de beleggingsportefeuille daalt als gevolg van een gebeurtenis of omstandigheid op ecologisch, sociaal of governance gebied (ESG) of als gevolg van nieuwe wet- en regelgeving om negatieve effecten op het vlak van duurzaamheid te mitigeren.

Bij gebeurtenissen op ecologisch gebied kan gedacht worden aan klimaatverandering schaarste aan natuurlijke hulpbronnen en vervuiling. Bij gebeurtenissen op sociaal gebied kan gedacht worden aan arbeidskwesties en productaansprakelijkheid.

Bij governance kan gedacht worden aan thema's als aandeelhoudersrechten, bedrijfsethiek, diversiteit en beloning van bestuurders. Het voordoen van een duurzaamheidsrisico resulteert in het manifesteren van andere (financiële) risico's. Hiermee kan de waarde van een belegging negatief worden beïnvloed.

PDN werkt met externe managers die beleggingsbeslissingen nemen. Bij de selectie van managers beoordeelt PDN altijd hoe de managers omgaan met duurzaamheid en duurzaamheidsrisico's. In dit beleid is opgenomen welke maatregelen PDN zelf op dit gebied neemt en op welke specifieke aspecten gelet wordt bij het selecteren van managers.

1.3 Een commitment aan de OESO-richtlijnen en UNGP's

Als uitvloeisel van PDN's commitment om duurzaamheid te verankeren in beleid en uitvoering, ondertekende het fonds in december 2018 het brede spoor van het Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen Convenant ("IMVB") en in januari 2020 de Principles for Responsible Investment van de Verenigde Naties ("UN PRI"). PDN onderschrijft hiermee de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen en de UN Guiding Principles on Business and Human Rights.

Daarbij gebruikt PDN het OESO-richtsnoer voor institutionele beleggers als leidraad. PDN verwacht eveneens van zijn externe fiduciaire manager DPS, ESG-dienstverleners, mandaatbeheerders, en van ondernemingen waarin PDN belegt dat zij conform deze internationale standaarden handelen en dit publiekelijk kenbaar maken.

1.4 Verklaring ongunstige effecten duurzaamheidsfactoren

PDN heeft duurzaamheid verankerd in het beleid en de uitvoering ervan. Onderdeel van dit beleid is dat (potentiële) negatieve impact op samenleving en milieu wordt geïdentificeerd bij het screenen van de beleggingsportefeuille. Voor PDN is dat belangrijk aangezien gestreefd wordt naar (maatschappelijke) lange termijn waardecreatie.

PDN heeft in 2023 gekozen voor de opt-in inzake de “Verklaring Ongunstige Effecten Duurzaamheidsfactoren” conform SFDR artikel 4. Dit is een verklaring die financiële ondernemingen moeten opstellen op grond van Europese wetgeving als deze financiële ondernemingen de belangrijkste ongunstige effecten, in de zin van de SFDR, op duurzaamheidsfactoren meenemen bij het nemen van beleggingsbeslissingen. De PAI-verklaring wordt gepubliceerd op de website van PDN. Vanaf 2024 zal PDN jaarlijks rapporteren over ten minste 20 PAI-indicatoren.

1.5 Taxonomie & target duurzame beleggingen conform SFDR

De Europese Unie heeft met de Taxonomieverordening een kader opgesteld om te bepalen welke economische activiteiten ecologisch duurzaam zijn. Dat zijn economische activiteiten die bijdragen aan een ecologische doelstelling en die geen significante schade toebrengen aan andere ecologische doelstellingen. In totaal zijn er 6 verschillende ecologische doeleinden gedefinieerd. PDN vindt het van belang dat het ook belegt in economische activiteiten die bijdragen aan deze ecologische doelstellingen.

PDN heeft besloten om per 1 januari 2024 echter nog geen targetpercentage naar duurzame beleggingen conform SFDR op te nemen, vanwege het gebrek aan een marktbrede definitie, de complexiteit van het ontwikkelen van een eigen definitie, de implicaties bij de uitvoering van de target en het nog gebrek aan voldoende rapportage data van bedrijven. PDN verwacht dat werkbare definities zich zullen ontwikkelen en dat meer relevante data beschikbaar zal komen op het moment bedrijven daadwerkelijk gaan rapporteren over hun duurzame doelen. PDN monitort de ontwikkelingen omtrent dit onderwerp nauwgezet en zal in 2024 de mogelijkheden evalueren om op een verantwoorde wijze een targetpercentage duurzame beleggingen vast te stellen conform de SFDR.

1.6 Totstandkoming van het duurzaamheidsbeleid

Beleidsvorming

Bij de vaststelling van het beleggingsplan worden initiatieven en ontwikkelingen op het gebied van duurzaamheid en maatschappelijk verantwoord beleggen besproken. Beoordeeld wordt, of en op welke wijze, deze initiatieven en ontwikkelingen worden verwoord in het beleggingsbeleid van PDN. Gedurende het jaar geeft PDN invulling aan het beleid zoals vastgelegd in het beleggingsplan en houdt het bestuur van PDN vast aan de gekozen koers. Via een brede bestuurlijke discussie worden de ontwikkelingen en initiatieven periodiek beoordeeld.

Belanghebbenden

Voor PDN is van belang dat duurzaamheid bijdraagt aan het vormen van een duurzame toekomst voor alle belanghebbenden. PDN speelt een belangrijke maatschappelijke rol in de samenleving. Het bestuur stelt om deze reden dan ook informatie beschikbaar aan belanghebbenden over het duurzaamheidsbeleid en de realisatie daarvan. Het bestuur neemt hun belangen zeer serieus en zet zich in om duurzaamheid te stimuleren. Hieronder volgt een korte toelichting van de belanghebbenden.

Deelnemers

De deelnemers zijn voor PDN van groot belang. PDN bestaat voor en door de deelnemers. De deelnemers onderschrijven de visie van PDN op het vlak van duurzaamheid. Voor de deelnemers is een actieve houding ten aanzien van duurzaamheid een belangrijk uitgangspunt binnen het beleid van PDN. Deelnemers vinden het de verantwoordelijkheid van PDN om bij beleggingen rekening te houden met de gevolgen voor mens en milieu. PDN onderzoekt regelmatig hoe duurzaamheid leeft onder de deelnemers. PDN evalueert de uitkomsten van dit onderzoek en waar nodig verfijnt PDN het beleid en communicatie hierop.

De werkgevers

PDN is het ondernemingspensioenfonds van DSM Nederland en gelieerde ondernemingen. DSM zet in op duurzaamheid en heeft dit als strategisch kernpunt in de bedrijfsstrategie benoemd. Uiteraard is PDN een onafhankelijke stichting. Maar DSM streeft naar inbedding van duurzaamheid in de bedrijfsvoering en spreekt eigen leveranciers hier op aan. PDN onderschrijft het belang om de dialoog op te zoeken over duurzaamheid. Engagement en Corporate Governance, zoals PDN deze uitvoert binnen de eigen fondsvisie op duurzaamheid, zijn hierbij belangrijke uitgangspunten.

Overheid en toezichthouders

De overheid en toezichthouders maken zich sterk voor financiële stabiliteit en het bijdragen aan duurzame welvaart in Nederland. Zij hebben een belangrijke rol in de naleving van duurzaamheidsgerelateerde wetgeving waaraan PDN zicht dient te houden. De verplichte wet- en regelgeving op het vlak van duurzaamheid is de afgelopen jaren steeds verder uitgebreid als gevolg van het Europees Actieplan 'Duurzame Groei Financieren'. Doel van dit actieplan is het stimuleren van de financiële sector om een bijdrage te leveren aan de klimaatdoelen van Parijs. Uit dit Actieplan komt nieuwe Europese regelgeving voort die voor de gehele financiële sector gaat gelden. Voorbeelden hiervan zijn de EU Sustainability Finance Disclosure Regulation met als doel het harmoniseren van transparantie over ESG risicobeheersing en de Taxonomy Regulation met als doel het creëren van een duidelijke definitie van ecologische duurzaamheid die binnen het financiële systeem gebruikt dient te worden.

Overheid en toezichthouders integreren en verankeren duurzaamheid zo veel mogelijk in de taakuitoefening en bedrijfsvoering. Zowel de Autoriteit Financiële Markten ('AFM') als De Nederlandsche Bank ('DNB') richten zich op verdere integratie van duurzaamheid in zijn kerntaken, duurzame bedrijfsvoering, duurzaam sociaal beleid, integriteit en compliance en maatschappelijke betrokkenheid. De toezichthouders kijken vanuit deze overtuiging ook naar de wijze waarop PDN duurzaamheid in de bedrijfsvoering heeft verankerd. Daarmee is ESG-integratie in de bedrijfsvoering van PDN een belangrijke overweging in het toezicht van DNB en AFM op PDN.

Financiële instellingen, leveranciers en DPS

PDN belegt in een wereldwijd gespreide beleggingsportefeuille door middel van mandaten en beleggingsfondsen. Daarbij bestaat een directe verbintenis met financiële instellingen. PDN hecht eraan dat deze financiële instellingen duurzaamheid hoog in het vaandel hebben staan. Daarnaast kent PDN samenwerkingsverbanden met externe partijen als engagement-, stem- en dataproviders waarbij duurzaamheid een belangrijk selectiecriteria vormt. Gelet op de omvang van de beleggingsportefeuille van PDN hebben de financiële instellingen en de voornoemde partijen belang om zaken te kunnen doen met PDN. Dat kan alleen als aan de duurzaamheidsvisie van PDN wordt voldaan. Het niet voldoen aan specifieke criteria kan namelijk gevolgen hebben voor de samenwerking met PDN.

Media en belangenorganisaties

Media en belangenorganisaties spelen een prominente rol als het gaat om beheer en rapportage op het gebied van duurzaamheid. De afgelopen jaren was er een grote betrokkenheid van media en belangenorganisaties op dit terrein. Zo leggen media en belangenorganisaties nadruk op het kritisch bekijken van de wijze waarop organisaties duurzaamheid inbedden in het beleid en de duurzaamheidskaders implementeren. Om naar de media en belangenorganisaties als belanghebbenden inzichten te verschaffen is transparantie van belang.

Pensioensector

De pensioensector speelt op diverse terreinen een actieve rol in de ontwikkelingen op het gebied van verantwoord beleggen en heeft op dit vlak de afgelopen jaren grote ontwikkelingen doorgemaakt en ook bewuste keuzes maakt. Duurzaam beleggen krijgt blijvende aandacht van de pensioensector en de keten eromheen. Duidelijk hierin is dat de aandacht voor duurzaam beleggen verdiept. Waar het aanvankelijk gedreven werd door de reputatierisico's die maatschappelijk als 'fout' gepercipieerde beleggingen met zich meebrengen, verschuift het accent nadrukkelijk van reputatierisico naar financieel risico en naar financiële kans. Duurzaamheid is daarmee op de agenda gekomen als onderdeel van de risicobeheersing én als goede en kansrijke investering.

2. Thematische aandachtsgebieden

De VN heeft in 2015, in het kader van de “2030 Agenda” voor duurzame ontwikkeling, 17 Sustainable Development Goals (SDG's) geformuleerd. In onderstaande figuur zijn deze 17 SDG's weergegeven. Deze SDG's worden door de VN gezien als de meest urgente ontwikkelingsdoelen. Het is de ambitie van de VN dat overheden, NGO's, bedrijven, beleggers en individuen allen hun steentje bijdragen om deze doelen te halen.

Figuur 1: de 17 VN Sustainable Development Goals

PDN heeft in 2021 drie focusthema's met bijbehorende SDG's aangewezen waarop PDN zich met zijn duurzaamheidsbeleid in het bijzonder wil richten. Dit zijn de thema's gezondheid en welzijn (SDG 3) klimaat en energie (SDG 7 en SDG 13) én grondstoffen en circulariteit (SDG 12). Deze SDG's sluiten ook aan op de drie focusgebieden van DSM. PDN geeft deze SDG's vorm met behulp van de instrumenten Engagement, Stemmen, Uitsluiting, Impact Investing en ESG-integratie. Deze instrumenten worden in de volgende hoofdstukken besproken.

Met het ondertekenen van het brede spoor van het IMVB Convenant in 2018 onderschrijft PDN naast de VN Sustainable Development Goals ook de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen en de UN Guiding Principles on Business and Human Rights. Met de commitment aan deze richtlijnen en principes wil PDN zich focussen op specifieke maatschappelijke ontwikkelingen die voor zijn deelnemers belangrijk zijn én als risicovol zijn geïdentificeerd voor zijn beleggingsportefeuille. Hierbij richt PDN zich in het bijzonder op een tweetal duurzaamheidsthema's: (i) klimaatverandering en (ii) controversiële wapens. Hierbij gaat het om het voorkomen van een negatieve impact voor samenleving en milieu in de beleggingsportefeuille en bij potentiële beleggingen gaat het om deze twee thema's. Hieronder wordt een toelichting gegeven op deze twee thematische aandachtsgebieden.

2.1 Klimaatverandering

Klimaatverandering is een groot mondiaal probleem en brengt onherstelbare schade toe aan sociale, economische en ecologische systemen. Vele mensen worden daardoor bedreigt in hun bestaanszekerheid. Klimaatverandering wordt onder andere veroorzaakt door de uitstoot van broeikasgassen (waaronder CO₂) en ontbossing.

In internationaal, Europees en nationaal verband worden doelstellingen afgesproken, maatregelen genomen én uitgevoerd om de uitstoot van broeikasgassen tegen te gaan. Het Parijsakkoord uit 2015, de EU Green Deal van eind 2019 en het Nederlandse Klimaatakkoord van 2019 zijn de meest recente afspraken die van toepassing zijn en geïmplementeerd worden. In het kader van internationaal verantwoord maatschappelijk ondernemen wordt van pensioenfondsen verwacht dat ze - door de CO₂ intensiteit van hun beleggingsportefeuille stapsgewijs terug te schroeven - een belangrijke bijdrage leveren aan de strijd tegen klimaatverandering. Aan de andere kant kunnen pensioenfondsen met hun beleggingen in bedrijven die duurzame energie stimuleren de energietransitie ondersteunen en een positieve impact genereren.

PDN heeft stappen ondernomen om de CO₂-intensiteit van het aandelenbelang in de beleggingsportefeuille te meten en doelstellingen te formuleren. In 2018 ondertekende PDN de Montréal Pledge waarmee instellingen wereldwijd zich committeren om hun CO₂-voetafdruk te publiceren en hierover beleid te formuleren. Dat doet PDN niet alleen als blijk van zijn ambities maar ook om andere beleggers aan te sporen transparant te zijn over hun CO₂-intensiteit. Met behulp van de instrumenten ESG-integratie, Uitsluiting, Engagement, Stemmen en Impact Investing zet PDN zich in om positief bij te dragen aan het thema klimaat.

Zo had PDN in 2018 al voor de door DPS beheerde Europese en Amerikaanse aandelenportefeuilles een CO₂ reductiedoelstelling bepaald van 20% per eind 2020 ten opzichte van het niveau van eind 2017. Dit target is behaald. Eind 2021 heeft PDN een nieuwe CO₂-reductiedoelstelling vastgesteld om de CO₂-uitstoot van de beleggingsportefeuille verder terug te brengen. Met deze nieuwe CO₂-reductiedoelstelling streeft PDN een CO₂ reductie in 2030 na van 55% ten opzichte van de benchmark en carbon data per 2016 voor de beleggingscategorieën aandelen, investment grade credits en high yield US en een reductie van net zero (100% reductie) per 2050. Ook heeft PDN in 2021 besloten om van de beleggingsmandaten waarvan de kwaliteit van klimaatgerelateerde duurzaamheidsdata voldoende robuust is deze data te gaan meten. De keuze voor deze reductiedoelstelling en welke duurzaamheidsdata PDN meet wordt toegelicht in het volgende hoofdstuk.

Naast een CO₂ reductiedoelstelling belegt PDN sinds 2021 ook niet meer in bedrijven die een significant deel van hun omzet halen uit kolen- of teerzandwinning.

Met de uitvoering het engagementbeleid door zijn engagementprovider CTI steunt PDN de ambitie in het klimaatakkoord van Parijs om de opwarming van de aarde tot minder dan 2°C te beperken ten opzichte van de pre-industriële nulmeting en wordt meegewerkt aan het realiseren van een nog lagere temperatuurstijging, van 1,5°C.

Van bedrijven in sectoren die sterk beïnvloed worden door het klimaat wordt middels engagement duidelijke actie verwacht alsook dat de volgende stappen worden doorlopen:

1ste stap: Bewustwording

De eerste stap is die van de basale bewustwording van klimaatverandering en het verband daarvan met de eigen bedrijfsactiviteiten. Dit uit zich onder andere in informatievergaring over de uitstoot van broeikasgassen.

2de stap: Actief uitstootbeheer

Door middel van actief uitstootbeheer ontplooit de onderneming concreet actie en wordt de uitstoot waarvoor het concern direct verantwoordelijk is, verlaagd. De formulering van streefdoelen en investeringen in efficiëntie maken daar deel van uit.

3de stap: Strategische benadering

In de derde stap, die van de strategische benadering, volgt de essentiële verschuiving, waarbij het bedrijf (het terugdringen van) klimaatverandering gaat zien als een belangrijke bedrijfsactiviteit. Via engagement wordt verwacht dat het bestuur - met behulp van scenario analyses - zich buigt over de risico's en kansen die klimaatverandering met zich meebrengt voor de strategie. Daarbij moet het bedrijf rekening houden met de uitstoot in de hele keten, niet alleen in de directe activiteiten.

4de stap: Afstemming

'Afstemming' is het uiteindelijke doel dat van bedrijven wordt verwacht dat zij nastreven. Deze stap gaat verder dan kijken naar de impact van klimaatverandering op de business. Hier gaat het erom dat het bedrijf kijkt naar de impact van de business op klimaatverandering. Van ondernemingen verwachten we een actieve bijdrage aan de aanpak van klimaatverandering door het afstemmen van de eigen bedrijfsdoelstellingen op de doelen van Parijs. Het invoeren van dergelijke doelstellingen vergt pro-activiteit die er uiteindelijk toe leidt dat een bedrijf een financieel sterke positie verwerft ten aanzien van de veranderende wereld.

Klimaatverandering is ook een belangrijk thema bij de uitoefening van het stembelid. De stembeslissingen van CTI worden mede gevoed uit het engagementprogramma dat CTI namens PDN voert. Zorgpunten uit het engagementprogramma worden bij het stemmen meegenomen. Hierdoor kunnen deze instrumenten elkaar versterken. Stemmen kan als escalatiestap worden toegepast wanneer het engagementtraject bij een bedrijf niet voldoende voortgang laat zien. CTI stemt bijvoorbeeld in geval van achterblijven van het bedrijf op het gebied van het thema klimaatverandering tegen de benoeming van minimaal de voorzitter van de audit commissie.

Ook stemt CTI namens PDN bij bedrijven in hoog risico sectoren (utilities, materials, energy, transport) tegen benoemingen van bestuurders die geen informatie vergaring over eigen CO₂-uitstoot en CO₂-reductiedoelen en geen informatie vergaring over risicobeheersing. Ook stemt CTI namens PDN tegen bedrijven die slecht scoren op de ranglijst van bedrijven die de grootste impact hebben op ontbossing.

In het jaarlijks op de website te publiceren duurzaamheidsverslag, is PDN transparant over de gevolgde aanpak en resultaten.

2.2 Controversiële wapens

Een landmijn die ontploft in een gebied waar mensen wonen, of een regime dat conventionele wapens inzet tegen de eigen burgerbevolking. Dit zijn voorbeelden van wapens die in het gebruik onvoldoende onderscheid maken tussen burgers en militairen of decennia na afloop van een conflict nog steeds slachtoffers maken.

Wapens kunnen door staten gebruikt worden ten behoeve van interne ordehandhaving en het beschermen van de buitengrenzen. Echter, in het geval van misbruik, kunnen wapens groot leed teweeg brengen onder de burgerbevolking, al dan niet in strijd met mensenrechten of oorlogsrecht. Ook spelen wapens een rol bij mensenrechtenschendingen, bijvoorbeeld wanneer deze gebruikt worden door repressieve regimes en gewapende groepen.

Dit maakt dat bij investeringen in de wapenindustrie PDN verhoogd wordt blootgesteld aan ESG-risico's. Om deze ESG-risico's goed te kunnen beoordelen, wordt de volgende invalshoek gebruikt. Allereerst wordt beoordeeld of een bedrijf betrokken is bij de productie van wapens die vanwege bepaalde kenmerken verboden of controversieel zijn. Hier vormt het product van het bedrijf het risico. Naast de producenten van deze wapens worden ook leveranciers met een product dat van vitaal belang is voor de productie van deze wapens (key-suppliers), kritisch beoordeeld.

Naast de uitsluitingen gebaseerd op gedragingen die niet verenigbaar zijn met normen en waarden van PDN, gebaseerd op de 10 principes van de UN Global Compact, sluit PDN ook bedrijven uit die betrokken zijn bij de productie van controversiële wapens en leveranciers met een product dat van vitaal belang is voor de productie van deze wapens (key-suppliers). Landen die zich niet houden aan internationale verdragen of waarop een sanctie van de VN, EU of Nederland rust, worden ook uitgesloten van belegging.

PDN maakt hierbij gebruik van de screenings- en researchcapaciteiten van Morningstar Sustainalytics. Voorafgaand aan een belegging wordt deze getoetst met de uitsluitingenlijst van het fonds. Daarnaast wordt de beleggingsportefeuille op kwartaalbasis achteraf getoetst of alle beleggingen voldoen aan de uitsluitingscriteria van het fonds. De beleggingen van alle mandaten zijn volledig transparant en worden op kwartaalbasis door DPS gescreend op de door PDN vastgelegde duurzaamheidscriteria. Beleggingen die niet voldoen aan de uitsluitingscriteria van het fonds worden verkocht.

3. ESG-integratie

PDN benut waar mogelijk ESG-factoren in het beheer en voor de beoordeling van beleggingen. ESG staat voor Environment (omgeving/ milieu), Social (sociaal) en Governance (ondernemingsbestuur). Duurzaamheidsrisico's voor de portefeuille en andere ESG aspecten worden meegenomen in investeringsbeslissingen in de diverse mandaten. De manier waarop maatschappelijke thema's in de vorm van ESG een plek krijgen in de beleggingsbeslissingen verschilt per beleggingscategorie en mandaat. Een minimaal niveau op het gebied van ESG is nodig om het bestaansrecht van een bedrijf of belegging te waarborgen. DPS als beheerder maakt gebruik van de ESG-research van o.a. Bloomberg, Morningstar Sustainalytics, banken en NGO's. Binnen alle door DPS beheerde mandaten worden ESG-factoren toegepast. Naast dat PDN zelf de ESG-due diligence stappen conform het OESO-richtsnoer onderschrijft verwacht PDN eveneens van zijn fiduciaire managers, ESG-dienstverleners, vermogensbeheerders en van ondernemingen waarin PDN belegt dat zij conform de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen en de UN Guiding Principles on Business and Human Rights handelen en dit publiekelijk kenbaar maken. Daarnaast verwacht PDN van zijn fiduciaire manager en vermogensbeheerders dat zij een beleid hebben op het gebied van duurzaamheidsrisico's.

Identificeren en beoordelen van daadwerkelijke en potentiële negatieve impact in de beleggingsportefeuille en bij potentiële beleggingen

Bij het screenen van de beleggingsportefeuille wordt (potentiële) negatieve impact op samenleving en milieu geïdentificeerd. Daarbij wordt tevens de mate van waarschijnlijkheid meegewogen en de meest ernstige negatieve impact geprioriteerd op basis van: (1) ernst, (2) schaal en (3) onomkeerbaarheid.

Bij het beoordelen van de geïdentificeerde daadwerkelijke en potentiële negatieve impact betreft PDN waar relevant externe belanghebbenden en experts, zoals zijn externe dienstverleners Morningstar Sustainalytics en CTI.

Negatieve impacts voorkomen en/of mitigeren

Wanneer ondernemingen in de beleggingsportefeuille (potentieel) negatieve impact veroorzaken gebruikt het pensioenfonds zijn invloed om deze impact te voorkomen en/of te mitigeren en herstel en/of verhaal mogelijk te maken.

Dit doet PDN onder andere via engagement bij beleggingen in aandelen en bedrijfsobligaties en/of door te stemmen op aandeelhoudersvergaderingen. Wanneer ondernemingen waarin PDN belegt negatieve impact hebben veroorzaakt c.q. daaraan hebben bijgedragen, verlangt PDN dat zij herstel en/of verhaal voor benadeelden bieden c.q. daaraan bijdragen. Wanneer ondernemingen waarin PDN belegt direct verbonden zijn met de negatieve impact, verlangt PDN dat zij hun invloed aanwenden om herstel en/of verhaal voor benadeelden mogelijk te maken. Wanneer PDN zelf ernstige negatieve impact heeft veroorzaakt c.q. hieraan heeft bijgedragen zal PDN zelf herstel en/of verhaal voor benadeelden bieden c.q. daaraan bijdragen. De invulling van het engagement en stembeleid worden verder beschreven in hoofdstuk 5 en 6 van dit duurzaamheidsbeleid.

In het uiterste geval kan PDN besluiten om te desinvesteren. Daarbij neemt PDN ook de (potentiële) negatieve gevolgen van de desinvestering op maatschappij en milieu mee. De invulling van het uitsluitingenbeleid wordt beschreven in hoofdstuk 7.

Monitoring van implementatie en resultaten

PDN monitort de voortgang en impact van het duurzaamheidsbeleid door te meten hoe de beleggingsportefeuille scoort op verschillende duurzaamheidsdata. Welke duurzaamheidsdata PDN meet wordt grotendeels bepaald door de beleggingscategorie. De mogelijkheid om duurzaamheidskengetallen te meten en hierover te rapporteren is namelijk afhankelijk van de beschikbaarheid en kwaliteit van data die dataproviders kunnen aanbieden met betrekking tot een beleggingscategorie. Deze beschikbaarheid en kwaliteit varieert per beleggingscategorie. PDN heeft in 2021 de beschikbaarheid en kwaliteit van de meest gangbare duurzaamheidskengetallen per beleggingscategorie uitvoerig onderzocht. Op basis van de uitkomsten van dit onderzoek heeft PDN besloten om de volgende duurzaamheidskengetallen te gaan meten:

1. De ESG-score en controversescore van de mandaten binnen de beleggingscategorieën aandelen, beursgenoteerd vastgoed, investment grade credits, high yield en staatsobligaties inclusief de score van de bijbehorende benchmark.

De ESG-score is een score die aangeeft hoe de belegging scoort op Environment (milieu), Social (maatschappelijk) en Governance (bestuur). De controversescore geeft aan in hoeverre incidenten en gebeurtenissen leiden tot duurzaamheidsrisico's

2. Het transitierisico en fysiek risico van de mandaten binnen de beleggingscategorieën aandelen, beursgenoteerd vastgoed, high yield en investment grade credits inclusief het meten van de bijbehorende benchmark

Het transitierisico geeft aan in hoeverre een bedrijf blootstaat aan risico's vanuit klimaatbeleid dat ziet op de transitie naar een 'low carbon economy'. Het fysieke risico geeft aan in hoeverre een bedrijf blootstaat aan fysieke gevolgen van klimaat- en weer-gerelateerd gebeurtenissen.

3. De WACI-scope 1 + 2 en 3 en totale CO₂-emissies scope 1 + 2 en 3 van de mandaten binnen de beleggingscategorieën aandelen, beursgenoteerd vastgoed, investment grade credits en high yield.

WACI staat voor 'Weighted Average Carbon Intensity', ook wel gewogen gemiddelde CO₂-intensiteit. Deze meeteenheid vertegenwoordigt de CO₂-efficiëntie van een bedrijf. Voor deze meeteenheid wordt eerst de CO₂-intensiteit van een bedrijf berekend door de CO₂-emissies van een bedrijf te corrigeren voor de omzet van het bedrijf. Vervolgens wordt een gewogen gemiddelde van de CO₂-intensiteit waarden berekend op basis van de portefeuillegewichten om de WACI van de portefeuille te bepalen. Scope 1-, Scope 2 en Scope 3 emissies zijn emissiecijfers zoals gedefinieerd in het Greenhouse Gas (GHG) Protocol. Scope 1-emissies zijn netto emissies die vrijkomen binnen de bedrijfsvoering (upstream). Scope 2-emissies is netto ingekochte energie (downstream). Scope 3-emissies zijn emissies door activiteiten die niet worden uitgevoerd door het bedrijf, maar indirect wel impact hebben in de waardeketen van het bedrijf. Om extra inzicht te verkrijgen in de CO₂-emissies van de portefeuille meet PDN naast de WACI ook de totale CO₂-emissie.

4. De SDG-bijdrage van mandaten binnen de beleggingscategorieën aandelen en bedrijfsobligaties.

Op basis van de rapportages die PDN ontvangt en de resultaten van eigen metingen gaat PDN met zijn vermogensbeheerders in gesprek over de activiteiten op het gebied van duurzaamheid van deze vermogensbeheerders. Waar nodig stuurt PDN dan bij. Jaarlijks legt PDN aan zijn deelnemers en anderen belanghebbenden verantwoording af door op zijn website een overzicht te publiceren van de totale beleggingsportefeuille.

Middels het duurzaamheidsverslag wordt uitgelegd hoe in het betreffende jaar met duurzaamheid is omgegaan. De uitkomsten van het stemgedrag op aandeelhoudersvergaderingen is op de website van PDN te zien. Ook zijn er regelmatig items in PDN Magazine en op de website te vinden over het duurzaamheidsbeleid van PDN.

Carbon reductiedoelstelling

Onder de Environment factor schaaft PDN onder andere zijn CO₂-beleid. Naast het hebben van een goed beeld van de carbon uitstoot van de portefeuille door het meten van de carbon uitstoot wil PDN met behulp van een CO₂-reductiedoelstelling ook een reductie van de carbon uitstoot van zijn beleggingsportefeuille realiseren. Hiermee zet PDN zich in om een bijdrage te leveren aan de strijd tegen klimaatverandering en anderzijds maakt PDN zijn beleggingsportefeuille hiermee weerbaarder tegen bepaalde risico's zoals het klimaatgerelateerde transitierisico. Sinds 2018 hanteert PDN al een CO₂-reductiedoelstelling. Eind 2021 heeft PDN een nieuwe doelstelling vastgesteld om de CO₂-uitstoot van de beleggingsportefeuille verder terug te brengen. PDN heeft gekozen voor een CO₂-reductiedoelstelling van 55% per 2030 ten opzichte van de benchmark en carbon data per 2016 voor de beleggingscategorieën aandelen, investment grade credits en high yield US en een net zero doelstelling voor deze beleggingscategorieën (100% reductie) per 2050. Gezien de kwaliteit van data baseert PDN zijn reductiedoelstelling op WACI-scope 1 en scope 2 data.

Waarom kiest PDN juist voor deze doelstelling?

- De mogelijkheid om op een CO₂-reductiedoelstelling te kunnen sturen is hoofdzakelijk afhankelijk van de beschikbaarheid en kwaliteit van carbon data die dataproviders kunnen aanbieden met betrekking tot een beleggingscategorie. De beschikbaarheid en kwaliteit van deze data varieert sterk per beleggingscategorie en is ook afhankelijk van het type carbon data (scope 1, 2 of 3 data). Bij de beleggingscategorieën aandelen, investment grade credits en high yield US vindt PDN de scope 1 en scope 2 data die dataproviders kunnen aanleveren voldoende robuust om een reductiedoelstelling te kunnen vaststellen.
- Om een reductiedoelstelling vast te kunnen stellen moet naast de keuze voor scope 1, scope 2 en of scope 3 data ook worden bepaald welke meetmethodiek wordt gebruikt. PDN kiest ervoor om de WACI als meetmethodiek te hanteren omdat PDN al geruime tijd goede ervaring heeft met de WACI-meetmethodiek, deze meetmethodiek vanuit Europese wetgeving (SFDR) als verplichte meetmethodiek wordt voorgeschreven en deze methodiek wordt geadviseerd door de Taskforce for Climate Related Financial Disclosures ("TCFD").
- Met de keuze voor deze, een op de meer lange termijn gerichte, doelstelling wil PDN een bedrijf zoveel mogelijk beoordelen op de plannen die het heeft om een carbon reductie te realiseren en vooral kijken naar hoe het bedrijf het op dit vlak doet ten opzichte van zijn peers. Een korte termijn doelstelling past hier minder goed bij.
- Pensioenfondsen zijn bij het bereiken van hun reductiedoelstelling afhankelijk van de CO₂ reductie die bedrijven nastreven en bereiken. Een groot deel van de beursgenoteerde bedrijven hebben zich inmiddels gecommitteerd aan het Akkoord van Parijs en een vergelijkbare reductiedoelstelling als die van PDN geformuleerd. Wanneer bedrijven de CO₂ reductie commitment die ze hebben afgegeven in relatie tot de afspraken uit het Akkoord van Parijs realiseren is de verwachting dat het voor pensioenfondsen mogelijk is om op een gebalanceerde manier zonder extreme ingrepen in de portefeuille de reductie doelstellingen te realiseren.
- Tot slot sluit deze doelstelling goed aan bij de doelstelling van DSM om zijn CO₂-emissies te halveren in 2030 en in 2050 een uitstoot van net zero te behalen.

KPI	Omschrijving	Manier van meten	Bron	Norm
Carbon Footprint reductie.	Het fonds hanteert een CO ₂ reductiedoelstelling voor de beleggingscategorieën aandelen, investment grade credits en high yield US.	De WACI= de CO ₂ -intensiteit als hoeveelheid uitstoot (in tonnen) per miljoen omzet. Scope 1 en 2 emissies worden gehanteerd.	Morningstar Sustainalytics.	CO ₂ -reductiedoelstelling van 55% per 2030 ten opzichte van de benchmark en carbon data per 2016 voor de beleggingscategorieën aandelen, investment grade credits en high yield US en net zero (100% reductie) per 2050.

4. Impact investment

Impact investing is het investeren in beleggingskansen die ook maatschappelijke en milieuproblemen helpen oplossen, zoals armoede in ontwikkelingslanden en klimaatverandering.

PDN past impact investing toe binnen de beleggingsportefeuille om duurzaamheid verder te integreren in het beleggingsproces. Hierbij sluit het fonds zoveel mogelijk aan op de focus SDG's 3, 7, 12 en 13 om zodoende de diepgang en focus binnen het duurzaamheidsbeleid te waarborgen.

Illiquide beleggingen worden als impact investment gedefinieerd wanneer ze een significante positieve bijdrage leveren aan minstens één van de 17 Sustainable Development Goals ("SDG"s).¹ PDN heeft ervoor gekozen om met zijn portefeuille in het bijzonder focus te willen leggen op de volgende SDG's:

- 3 - goede gezondheid en welzijn
- 7 - betaalbare en duurzame energie
- 13 - klimaatactie
- 12 - verantwoorde consumptie en productie

Er zijn twee manieren waarop PDN op dit moment Impact Investing vorm geeft: via fondsen of via individuele effecten zoals impact bonds.

Voorbeelden van fondsen zijn infrastructuur-, zorgvastgoed- en micro-financieringsbeleggingsfondsen. In 2021 heeft PDN de infrastructuurportefeuille uitgebreid met een investering in het renewable energiefonds van Mirova, het MET5 fonds. Mirova is een vermogensbeheerder die werkt volgens de hoogste standaarden op het gebied van duurzaamheid en zet zich in het bijzonder in voor het leveren van een positieve bijdrage aan twee van onze focus SDG's: klimaat (SDG13) en betaalbare en schone energie (7). Een ander voorbeeld is het Northern Horizon zorgvastgoedfonds dat zich inzet om veilige en betaalbare huisvesting en basisdiensten toegankelijk te maken (SDG 11) en het Actiam Financial Inclusion fonds welke als doel heeft om micro-financieringen te verstrekken aan kleine ondernemers in ontwikkelingslanden (SDG 1).

Omdat met name de illiquide beleggingscategorieën infrastructuur en niet-beursgenoteerd vastgoed zich goed lenen voor impact investments hanteert PDN als target dat alle nieuwe investeringen binnen deze categorieën een positieve bijdrage moeten leveren aan minimaal één van de gekozen focus SDG's. Komende twee jaar staat er gepland om circa €100 mln aan nieuwe investeringen binnen infrastructuur en niet-beursgenoteerd vastgoed te laten plaatsvinden.

Bepaalde individuele effecten, zoals impact bonds, worden ook aangemerkt als Impact Investments als er een helder verband is tussen de cashflows van de onderneming en de 17 Sustainable Development Goals van de VN. Impact bonds zijn obligaties uitgegeven door bedrijven en (semi-) overheidsinstellingen voor de financiering van sociale- en duurzaamheidsprojecten. Deze obligaties kunnen bijvoorbeeld zijn gericht op projecten die de negatieve gevolgen van klimaatverandering verminderen. Beleggen in impact bonds biedt hierdoor een manier om positief bij te dragen aan sociale- en klimaat gerelateerde projecten en het hiermee vormgeven van de focus SDG's van PDN binnen de portefeuille van PDN. PDN heeft een geaggregeerde targetallocatie van 2.5% boven de benchmark als target voor impact bonds vastgesteld voor de beleggingscategorieën staats- en bedrijfsobligaties. Dit target wordt jaarlijks geëvalueerd, voor het eerst in Q4 2023, ter beoordeling van een eventuele aanpassing van dit percentage voor het daaropvolgende jaar.

¹ Op te bepalen of er sprake is van een significante positieve bijdrage aan één van de 17 SDG's hanteert PDN een toetsingskader.

Door als pensioenfonds een concreet target voor de allocatie naar impact bonds vast te stellen geeft PDN richting zijn stakeholders en vermogensbeheerders duidelijk aan wat het fonds op dit vlak nastreeft en verwacht van zijn vermogensbeheerders.

Vanaf 2022 is PDN gestart met het meten van de SDG-bijdrage van de beleggingscategorieën aandelen en bedrijfsobligaties. Aan de hand van deze metingen zal worden geëvalueerd om te bepalen of het wenselijk is om ook concrete SDG ambities en targets richting de toekomst vast te stellen voor deze beleggingscategorieën.

Prestatie indicatoren

Beleggingskansen die ook maatschappelijke en milieuproblemen helpen oplossen zijn belangrijk voor PDN. PDN streeft er naar om een gedeelte van zijn portefeuille in te richten met beleggingen die kunnen worden aangemerkt als impact investments. Sinds 2020 is het fonds begonnen om een klein deel van het belegd vermogen te koppelen aan de Sustainable Development Goals van de VN waar deze aan bijdragen. PDN classificeert de impact investments, wanneer er een duidelijk maatschappelijke bijdrage wordt geleverd, naar de 17 Sustainable Development Goals ("SDG") van de VN². Deze 17 doelen zijn:

1. Beëindig armoede overal en in al zijn vormen.
2. Beëindig honger, bereik voedselzekerheid en verbeterde voeding en promoot duurzame landbouw.
3. Verzeker een goede gezondheid en promoot welvaart voor alle leeftijden.
4. Verzeker gelijke toegang tot kwaliteitsvol onderwijs en bevorder levenslang leren voor iedereen.
5. Bereik gendergelijkheid en empowerment voor alle vrouwen en meisjes.
6. Verzeker toegang en duurzaam beheer van water en sanitatie voor iedereen.
7. Verzeker toegang tot betaalbare, betrouwbare, duurzame en moderne energie voor iedereen.
8. Bevorder aanhoudende, inclusieve en duurzame economische groei, volledige en productieve tewerkstelling en waardig werk voor iedereen.
9. Bouw veerkrachtige infrastructuur, bevorder inclusieve en duurzame industrialisering en stimuleer innovatie.
10. Dring ongelijkheid in en tussen landen terug.
11. Maak steden en menselijke nederzettingen inclusief, veilig, veerkrachtig en duurzaam.
12. Verzeker duurzame consumptie- en productiepatronen.
13. Neem dringend actie om de klimaatverandering en zijn impact te bestrijden.
14. Behoud en maak duurzaam gebruik van de oceanen, de zeeën en de maritieme hulpbronnen.
15. Bescherm, herstel en bevorder het duurzaam gebruik van ecosystemen, beheer bossen duurzaam, bestrijd woestijnvorming en landdegradatie en draai het terug en roep het verlies aan biodiversiteit een halt toe.
16. Bevorder vreedzame en inclusieve samenlevingen met het oog op duurzame ontwikkeling, verzeker toegang tot justitie voor iedereen en creëer op alle niveaus doeltreffende, verantwoordelijke en open instellingen.
17. Versterk de implementatiemiddelen en revitaliseer het wereldwijd partnerschap voor duurzame ontwikkeling.

² Zie: <https://www.undp.org/content/undp/en/home/sustainable-development-goals.html>

KPI	Omschrijving	Manier van meten	Bron	Norm
Gedeelte van de portefeuille is beleg in Impact Investments.	Het fonds merkt fondsbeleggingen met een duidelijke maatschappelijke rol aan als impact investments.	Hoogste van marktwaarde of commitment (contractuele toezegging) aan investeringen zoals door DPS aangemerkt als impact investments in de beleggingsportefeuille in miljoenen euro's. Focus hierbij op SDG 3,7, 12 en 13.	DPS	Nieuwe allocaties naar infrastructuur en niet-beursgenoteerd vastgoed moeten aan minimaal 1 van de 4 focus SDG's (3,7,12 of 13) een positieve bijdrage leveren. Gegeven de geplande commitments komende twee jaar binnen deze categorieën van circa €100 mln, betekent dit dat komende twee jaar circa €100 mln aan nieuwe SDG-commitments zal worden gerealiseerd.
Target allocatie naar impact bonds	Het fonds merkt impact bonds aan als obligaties uitgegeven door bedrijven en (semi-) overheidsinstellingen voor de financiering van sociale- en duurzaamheidsprojecten.	Marktwaarde aan investeringen zoals door DPS aangemerkt als impact bonds in de beleggingsportefeuille in miljoenen euro's.	DPS.	Geaggregeerde targetallocatie naar impact bonds van 2.5% boven de benchmark voor de beleggingscategorieën staats- en bedrijfsobligaties.

5. Engagement

PDN wil met zijn beleggingsportefeuille zoveel mogelijk positieve impact en bij voorkeur zo weinig mogelijk negatieve impact op de wereld hebben. Het beïnvloeden van bedrijven om hun gedrag te veranderen met behulp van engagement in combinatie met stemmen, is één van de meest effectieve manieren om dit te bereiken.

Bij engagement wordt de dialoog aangegaan met bedrijven waarin wordt belegd. Op deze manier kunnen stakeholders bedrijven stimuleren om te veranderen. Middels het instrument engagement is het mogelijk om met bedrijven afspraken te maken over plannen, doelen of ambities. Bijvoorbeeld ten aanzien van een CO₂-reductie. Ook wordt met behulp van engagement met bedrijven, die gedrag vertonen dat niet in lijn ligt met de principes van de UN Global Compact en waar (potentiële) negatieve impact is geïdentificeerd, een traject van intensieve dialoog gestart. Een engagementtraject kan als een proactief of reactief engagementtraject worden bestempeld.

Bij proactief engagen wordt thematisch getracht om meerdere bedrijven (veelal sector breed) tegelijk aan te sporen tot verdere verbetering. Gedacht kan worden aan bijvoorbeeld sectorinitiatieven inzake kinderarbeid, conflictmineralen of CO₂-uitstoot. Vaak wordt voor een dergelijk engagementprogramma meerdere jaren uitgetrokken. Reactief engagement wordt geïnitieerd nadat significante misdragingen van een bedrijf aan het licht komen.

Deze misdragingen zijn bijvoorbeeld toe te schrijven aan gedragingen die in strijd handelen met de 10 principes van de VN Global Compact. Bij dergelijke incidenten probeert engagement te voorkomen dat een dergelijk incident nogmaals plaatsvindt of nieuwe misstanden veroorzaakt worden, door middel van het verlangen van betere risicomanagementprocedures of proceswijzigingen binnen een bedrijf.

Sinds Q4 2018 heeft PDN een actief engagementprogramma gericht op zowel proactief als reactief engagen met als doel om bedrijven aan te sporen een positieve ontwikkeling op het gebied van maatschappelijke (duurzaamheids)-vraagstukken te bewerkstelligen. Engagement op basis van negatieve impact bevat voor PDN vier doelstellingen:

- De negatieve impact moet worden beëindigd;
- De onderneming moet zorgen voor herstel en/of verhaal voor benadeelden;
- De onderneming moet voldoende maatregelen nemen om toekomstige incidenten te voorkomen;
- De onderneming moet transparant zijn over de genomen maatregelen.

PDN maakt tijdsgebonden afspraken met bedrijven en monitort de voortgang. Indien nodig betreft PDN daarbij stakeholders, inclusief benadeelden. Daarbij richt PDN zich in het bijzonder op ESG-onderwerpen die:

- Financieel materieel zijn;
- De meest ernstige negatieve impact voor samenleving en milieu veroorzaken;
- Voor zijn deelnemers van belang zijn.

PDN beoordeelt een engagementtraject als succesvol als alle tijdgebonden doelen bereikt zijn.

Wanneer ondernemingen niet binnen de vooraf gestelde termijn naar tevredenheid reageren op zijn engagementinspanningen, kan PDN op de volgende manieren escaleren:

- Samenwerking met andere beleggers aangaan/intensiveren om de dialoog meer kracht bij te zetten;
- Stemmen, bijvoorbeeld:
 - Tegen de benoeming van relevante bestuurders;
 - Tegen het beloningsvoorstel van relevante bestuurders;
 - Op aandeelhoudersvoorstellen;
- Samenwerking met andere stakeholders (bijvoorbeeld marktpartijen, vakbonden of maatschappelijke organisaties) aangaan/intensiveren om de dialoog meer kracht bij te zetten;
- Publieke uitingen om de dialoog meer kracht bij te zetten;
- Aandeelhoudersvoorstellen in lijn met de doelen van het engagementtraject (mede)indienen;
- Juridische procedures opstarten in lijn met de doelen van het engagementtraject.
- Verkoop / desinvestering
 - Het beleid van PDN is dat er niet meer geïnvesteerd zal worden in bedrijven die gedurende drie opeenvolgende jaren een 'slechte' beoordeling van CTI ontvangen, indien dit gerelateerd is aan de Sustainable Development Goals (SDG's) waarop PDN zich richt;
 - Beginnend vanaf het eerste kwartaal van 2025, zullen bedrijven die volgens dit beleid uitgesloten dienen te worden, ter goedkeuring worden voorgelegd aan de commissie vermogensbeheer en het bestuur;
 - Er zal geen uitsluiting en verkoop plaatsvinden zonder een positief besluit van zowel deze commissie als het bestuur;
 - In bijzondere situaties kan het bestuur besluiten af te wijken van deze regel. Dit kan nodig zijn wanneer een bedrijf extra tijd vereist voor veranderingen, of in gevallen van overnames, bestuurswisselingen of strategische wijzigingen;
 - Investerings in een bedrijf kunnen hervat worden wanneer het bedrijf een beoordeling van 'adequaat' of 'goed' behaalt.

Om de impact die PDN met engagement kan hebben te vergroten en vanuit efficiencyoverwegingen, voert PDN engagement uit samen met andere institutionele beleggers. Dit doet PDN via het hierin gespecialiseerd bedrijf, CTI. Wanneer met een onderneming een engagement wordt aangegaan, vertegenwoordigt CTI de hele groep klanten. Het engagementprogramma van PDN is gericht op de holdings in aandelen en bedrijfsobligaties (Europese-, Amerikaanse-, Emerging Markets-, Pacific Rim- en Beursgenoteerd Vastgoed aandelenportefeuilles en Europese- en Amerikaanse bedrijfsobligaties). Met het engagementprogramma wordt in het bijzonder een positief effect op de 4 focus SDG's van PDN nagestreefd: SDG 3, 7, 12 en 13. In hoofdstuk 5 is beschreven hoe engagement wordt ingezet om positief bij te dragen aan specifiek het thema klimaat (SDG 7 en 13).

Een engagementtraject wordt door CTI als succesvol beoordeeld, wanneer alle tijdgebonden doelen bereikt zijn. Tussentijds wordt tevens door CTI beoordeeld of er sprake is van voldoende voortgang van het engagementtraject met een onderneming. Vastlopende of niet-succesvolle engagements krijgen een beoordeling van 'poor'. CTI geeft bedrijven waarvan het engagementproces voldoende voortgang laat zien een beoordeling van 'adequate' of 'good'.

Wanneer het engagementtraject met het bedrijf 3 jaar achtereenvolgend van CTI een 'poor' beoordeling krijgt én het betreft engagement op het gebied van één van de focus SDG's van PDN: SDG 3, 7, 12 of 13, verwacht PDN dat een bestaand aandeel in een bedrijf wordt verkocht en mag er niet meer worden belegd in het bedrijf. Indien er sprake is van bijzondere omstandigheden kan PDN besluiten hiervan af te wijken. Hierbij kan gedacht worden aan de specifieke engagement casus die rechtvaardigt dat het bedrijf meer tijd nodig heeft om verandering door te voeren, overnames, wisselingen in het bestuur of wijzigingen van de strategie. Er mag weer belegd worden in het bedrijf zodra het bedrijf weer een beoordeling 'adequate' of 'good' ontvangt.

Prestatie indicatoren

PDN legt jaarlijks in zijn duurzaamheidsverslag verantwoording af over de engagementtrajecten die in het betreffende jaar gevoerd zijn. Voor zover dat geen afbreuk doet aan de effectiviteit van (lopende) engagementtrajecten rapporteert PDN over de voortgang en resultaten van engagementtrajecten.

KPI	Omschrijving	Manier van meten	Bron	Norm
Voortgang op de doelstellingen waartoe de engagement is ingezet.	Het fonds voert actief en reactief engagement over de Europese, Amerikaanse, Emerging Markets, Pacific Rim en Beursgenoteerd Vastgoed aandelenportefeuilles en met betrekking tot Europese en Amerikaanse bedrijfsobligaties. Met het engagementprogramma wordt in het bijzonder een positief effect op SDG 3,7,12 en 13 nagestreefd.	Aantal met engagements bereikte milestones zoals door CTI geformuleerd in een jaar als % van het totaal aantal bedrijven waarmee engagement heeft plaatsgevonden in dat jaar. Daarnaast meet het fonds het aantal engagements met een focus op SDG 3,7,12 en 13.	CTI	1.Minimaal 50% van het totaal aantal engagements in een jaar hebben een milestone bereikt. 2. Minimaal 25% van het totaal aantal engagements hebben een focus op SDG 3,7,12 en 13
Uitsluiting bedrijf in geval van 3 jaar op rij onvoldoende voortgang met engagement op het gebied van één van de focus SDG's	Er mag niet worden belegd in een bedrijf en een bestaand aandeel in een bedrijf wordt verkocht, wanneer het engagementtraject met het bedrijf 3 jaar achtereenvolgend van CTI een 'poor' beoordeling krijgt én het betreft engagement op het gebied van één van de focus SDG's van PDN: SDG 3, 7, 12 of 13. Indien er sprake is van bijzondere omstandigheden kan het bestuur besluiten hiervan af te wijken. Er mag weer belegd worden in het bedrijf zodra het bedrijf weer een beoordeling 'adequate' of 'good' ontvangt.	Een engagementtraject met het bedrijf krijgt 3 jaar achtereenvolgend van CTI een 'poor' beoordeling én het betreft engagement op het gebied van één van de focus SDG's van PDN: SDG 3, 7, 12 of 13 én er is geen sprake van bijzondere omstandigheden die voortgang van belegging in het bedrijf rechtvaardigen	DPS, CTI	Er is niet belegd in een bedrijf en een bestaand aandeel in een bedrijf is verkocht, wanneer het engagementtraject met het bedrijf 3 jaar achtereenvolgend van CTI een 'poor' beoordeling krijgt én het betreft engagement op het gebied van één van de focus SDG's van PDN: SDG 3, 7, 12 of 13 én er is geen sprake van bijzondere omstandigheden die voortgang van belegging in het bedrijf rechtvaardigen

6. Stembeleid en Corporate Governance

Wereldwijd belegt PDN in meer dan 4.000 beursgenoteerde bedrijven. Om de kansen en risico's van deze bedrijven goed te kennen, is een voortdurende screening en analyse van belang. Aan beleggingen in beursgenoteerde aandelen zijn bijvoorbeeld managementrisico's verbonden. Dit zijn risico's als gevolg van verkeerde beslissingen of onjuist beleid door het bedrijfsbestuur. Als institutionele belegger leeft PDN de Nederlandse Corporate Governance Code na. Deze code bevat principes en bepalingen over goed bedrijfsbestuur. Het beleid van PDN voor goed bestuur is erop gericht om onze belangen als aandeelhouder te beschermen en invulling te geven aan onze verantwoordelijkheid als aandeelhouder.

Wanneer er aanwijzingen zijn dat een bedrijf onverantwoord onderneemt, bestaan verschillende mogelijkheden waarop PDN zijn invloed kan doen gelden. Zo stemt PDN actief op de aandeelhoudersvergaderingen van alle beursgenoteerde bedrijven waarin het fonds wereldwijd belegt. Mochten deze steminitiatieven geen effect hebben, dan heeft PDN nog de mogelijkheid om een engagement-traject te volgen of om de belangen in de betreffende bedrijven af te stoten (uitsluiting).

Middels zijn stemaanpak houdt PDN toezicht op de beursvennootschappen waarin is belegd ten aanzien van materiële aangelegenheden, waaronder, maar niet beperkt tot, het bedrijfsmodel van de vennootschap voor het creëren van langetermijnwaarde, de strategie van de vennootschap, prestaties en risico's en kansen, de kapitaalstructuur, maatschappelijke en ecologische effecten, corporate governance en corporate actions zoals fusies en overnames. Materiële aangelegenheden zijn aangelegenheden die waarschijnlijk een significant effect zullen hebben op het vermogen van de onderneming om langetermijnwaarde te creëren.

In het geval dat PDN een stem uitbrengt tegen een voorstel van het bestuur of zich onthoudt van stemming bij een voorstel van het bestuur, kan PDN er al dan niet voor kiezen de redenen voor zijn stemgedrag uit te leggen aan het bestuur van die onderneming.

PDN belegt in veel ondernemingen. Vanuit kosten- en capaciteitsoverwegingen wordt op afstand gestemd doormiddel van proxy voting. Voor het uitoefenen van het stemrecht wordt gebruik gemaakt van de diensten van CTI. De stemrichtlijnen van CTI zijn te vinden op de website van PDN.

Prestatie indicatoren

PDN publiceert op zijn website ten minste eenmaal per jaar hoe PDN heeft gestemd op de aandeelhoudersvergaderingen van de beursgenoteerde ondernemingen waarin belegd wordt, per individuele onderneming en per stempunt. Hierbij geeft PDN, indien van toepassing, eenmaal per jaar een toelichting bij de belangrijkste stemmingen.

KPI	Omschrijving	Manier van meten	Bron	Norm
Aantal aandeelhouders vergaderingen gestemd.	Het fonds stemt wereldwijd op de aandeelhoudersvergaderingen van de beursgenoteerde bedrijven waarin het fonds belegt conform zijn Corporate Governance en stembeleid en biedt hierin transparantie.	Aantal aandeelhouders-vergaderingen waarop gestemd is als % van het totaal aantal vergaderingen waarop gestemd kon worden..	CTI	100%
Uitgebrachte stemmen op voorstellen.	Het fonds stemt wereldwijd op de aandeelhoudersvergaderingen van de beursgenoteerde bedrijven waarin het fonds belegt conform zijn Corporate Governance en stembeleid en biedt hierin transparantie.	Het totaal aantal voorstellen waar het fonds op heeft kunnen stemmen als % van het totaal aantal voorstellen.	CTI	100%

7. Uitsluiting

PDN belegt op een dusdanige wijze dat zijn beleggingen een afspiegeling zijn van de eigen normen en waarden. PDN sluit daarom bedrijven en landen uit op basis van risico op negatieve impact en conflict met zijn eigen normen en waarden. Het uitsluitingenbeleid van PDN is van toepassing op de gesegregeerde mandaten van PDN binnen de beleggingscategorieën aandelen, beursgenoteerd vastgoed, bedrijfsobligaties en staatsobligaties.

PDN hanteert hierbij bij bedrijven de volgende criteria:

- Het product is per definitie schadelijk voor mensen.
- PDN kan daar met engagement en stembeleid als belegger niets aan veranderen.
- Er zijn geen nadelige gevolgen als het product er niet meer is.

Op basis van deze criteria sluit PDN de volgende bedrijven uit:

- Tabaksproducenten.
- Bedrijven die 5% of meer van hun omzet halen uit kolen- of teerzandwinning.
- Bedrijven die betrokken zijn bij de productie van controversiële wapens zoals clustermunitie, landmijnen, chemische of biologische wapens, verarmd uraniummunitie, witte fosfor munitie en nucleaire wapens.
- Leveranciers van een product dat van vitaal belang is voor de productie van de hiervoor genoemde controversiële wapens (key-suppliers).

Daarnaast worden bedrijven die gedrag vertonen dat niet verenigbaar is met de 10 principes van het Verenigde Naties (VN) Global Compact uitgesloten van belegging.

De 10 principes van de VN Global Compact zijn afgeleid uit de volgende vier internationale verdragen en verklaringen:

1. De Universele Verklaring van de Rechten van de Mens;
2. De Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) Verklaring over de Fundamentele Principes en Rechten op het Werk;
3. De Verklaring van Rio de Janeiro inzake Milieu en Ontwikkeling;
4. Het Verdrag van de Verenigde Naties tegen Corruptie.

De 10 principes zijn onderverdeeld onder 4 hoofdthema's. Deze hoofdthema's zijn mensenrechten, arbeidsrechten, milieu en anti-corruptie. Hieronder worden de 10 principes onder de 4 thema's beschreven.

Mensenrechten

1. Bedrijven moeten de bescherming van Internationaal uitgevaardigde mensenrechten ondersteunen en respecteren;
2. Ervoor zorgen dat zij niet medeplichtig zijn aan mensenrechtenschendingen.

Arbeidsrechten

3. Bedrijven moeten de vrijheid van vakvereniging erkennen en het recht op collectieve onderhandelingen handhaven;
4. Het uitbannen van alle vormen van verplichte en gedwongen arbeid;
5. De effectieve afschaffing van kinderarbeid;
6. De bestrijding van discriminatie in arbeid en beroep.

Milieu

7. Bedrijven moeten voorzorgsmaatregelen treffen bij het belasten van het milieu;
8. Initiatieven ondernemen om een groter milieubewustzijn te bevorderen;
9. De ontwikkeling en de verspreiding van milieuvriendelijke technologieën stimuleren.

Anti-corruptie

10. Bedrijven moeten elke vorm van corruptie tegengaan, inclusief afpersing en omkoping.

Landen die zich niet houden aan internationale verdragen of waarop een sanctie van de VN, EU of Nederland rust, worden ook uitgesloten van belegging. Hierbij gaat het voornamelijk om vraagstukken omtrent mensenrechten, wapenproliferatie en democratische rechten.

DPS als beheerder maakt gebruik van de screenings- en research capaciteiten van Morningstar Sustainalytics. Deze adviesorganisatie houdt zich actief bezig met wereldwijd onderzoek naar maatschappelijke thema's en voert analyses uit op het gebied van duurzaamheid ten aanzien van beleggingsportefeuilles. Daarbij wordt een gestructureerde en binnen de pensioensector geaccepteerde aanpak gevolgd. Voorafgaand aan een belegging wordt deze getoetst aan de uitsluitingenlijst van het fonds. Daarnaast wordt de beleggingsportefeuille op kwartaalbasis achteraf getoetst of alle beleggingen voldoen aan de uitsluitingscriteria van het fonds. Het staat DPS, onze fiduciair manager en uitvoerder, vrij additionele bedrijven uit te sluiten op basis van duurzaamheidsoverwegingen.

De beleggingen van alle managers zijn volledig transparant en worden op kwartaalbasis door DPS gescreend op de door PDN vastgelegde duurzaamheidscriteria. Beleggingen die niet voldoen aan de uitsluitingscriteria van het fonds worden verkocht door de mandaatbeheerders.

Prestatie indicatoren

PDN legt jaarlijks in zijn duurzaamheidsverslag verantwoording af over het aantal uitsluitingen die in het betreffende jaar hebben plaatsgevonden en de verdeling hiervan over landen en bedrijven. Ook geeft PDN in zijn duurzaamheidsverslag aan hoe het totaal aantal uitsluitingen zich verhoudt tot het totaal aantal uitsluitingen in het jaar daarvoor.

KPI	Omschrijving	Manier van meten	Bron	Norm
Belegd vermogen in uitgesloten bedrijven.	Het fonds belegt niet in bedrijven die conform zijn uitsluitingenbeleid en wet- en regelgeving uitgesloten zijn. De screening vindt op kwartaalbasis plaats.	Belegd vermogen in uitgesloten individuele ondernemingen per jaareinde exclusief de ondernemingen die onderdeel zijn van fondsbeleggingen.	Morningstar Sustainalytics & DPS	0%
Belegd vermogen in uitgesloten landen.	Het fonds belegt niet in landen die in overeenstemming met zijn uitsluitingenbeleid en wet- en regelgeving zijn uitgesloten.	Belegd vermogen in uitgesloten landen per jaareinde exclusief de landen die onderdeel zijn van fondsbeleggingen.	Morningstar Sustainalytics & DPS	0%

8. Transparantie

Om transparant te zijn over het duurzaamheidsbeleid en de uitvoering daarvan publiceert PDN jaarlijks een duurzaamheidsverslag. In dit verslag geeft PDN aan hoe in het desbetreffende jaar met duurzaamheid is omgegaan en welke resultaten er op het gebied van duurzaamheid zijn bereikt.

In het kader van transparantie over waar PDN in belegt publiceert PDN op zijn website op jaarbasis een overzicht van de totale beleggingsportefeuille. Ook rapporteert ze op zijn website over de uitkomsten van het stemgedrag op aandeelhoudersvergaderingen. Tot slot zijn er regelmatig items in het PDN Magazine en op de website te vinden over het duurzaamheidsbeleid van PDN.

Met de ondertekening van het IMVB-convenant in 2018 heeft PDN zich gecommitteerd om de OESO-richtlijnen en VN Guiding Principles in te bedden in het beleid van het pensioenfonds, de uitbesteding aan externe dienstverleners en de monitoring en rapportage daarover. Vanaf 2021 zal PDN in zijn duurzaamheidsverslag rapporteren over de voortgang van de implementatie van het convenant.

KPI	Omschrijving	Manier van meten	Bron	Norm
Verslaglegging.	Het duurzaamheidsverslag wordt openbaar gepubliceerd.	Publicatie op de website.	DPS	Jaarlijkse publicatie
Beleid.	Het duurzaamheidsbeleid wordt op hoofdlijnen gepubliceerd.	Publicatie op de website.	DPS	Jaarlijkse publicatie
Peer group analyses.	Meewerken aan benchmarkonderzoek door VBDO.	Invullen van VBDO vragenlijst.	DPS	Tijdig invullen vragenlijst
Ondernemingen waarin belegd wordt.	Publicatie van lijst van ondernemingen waar het fonds in belegt is.	Publicatie lijst op de website.	DPS	Jaarlijkse publicatie